

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 28.— Cor.
 Pe jumătate an 14.— „
 Pe 3 luni . . . 7.— „
 Pe o lună . . . 2.40 „
 Pentru România și strălăitate:
 Pe un an . . . 40.— franci.
 Telefon
 Pentru oraș și interurban
 Nr. 750.

REDACTIA
 și ADMINISTRATIA
 Strada Zrinyi Nrul 1/a

INSERTIUNILE
 se primesc la admini-
 stratie.

Mulțumite publice și Loc
 deschis costă șirul 20 fil.

Manuscriptele nu se în-
 napoiază.

ROMÂNUL

Problema Dardanelor și războiul de azi.

București, 10 Noembrie.

Ca și în timpul războiului italo-turc și al primului război balcanic, avem de suferit consecințele dezastruoase ale închiderii strâmtorilor. Dacă viața noastră economică a putut să ia avânt numai în urma deschiderii acestor strâmtori pentru comerț prin tratatul dela Adrianopol din 1829, se pare că de atunci însă suntem osândiți la o asfixie periodică, ce poate deveni extrem de primejdioasă prin prea deasa și prea capricioasa ei repetare.

Dreptul sultanului de a dispune ori când închiderea Dardanelor și a Bosforului pentru vasele de comerț a fost consacrat prin tratatele încheiate la Paris (1856), la Londra (1871) și la Berlin (1878). Altădată sultanii aveau stăpânirea absolută asupra strâmtorilor și nu le deschideau nicidecum nici chiar pentru vasele de comerț, Rusia fiind închisă în Marea-Neagră ca într'un lac bun doar pentru excursiuni. A căutat încă din vremea lui Petru cel Mare să-și deschidă un drum spre largul mărilor, să se pună în contact cu apusul pe calea fără împiedecări a transporturilor maritime. La început s'au opus Turcii înșși realizării acestui plan; apoi când Turcia a slăbit atât de mult încât sultanii erau amenințați să devină numai niște detentori fictivi ai strâmtorilor ale căror chei să se afle la Petersburg.

Puterile apusene interesate, în special Anglia și Franța, au căutat să oprească trecerea

Rușilor spre Mediterană și au izbutit, cel puțin în parte. Tratatul de Paris (1856) a consacrat dreptul sultanului de a închide oricând Dardanelele și Bosforul pentru orice fel de circulațiune; în conferința dela Londra (1871) s'a stabilit (art. 2 al convenției încheiate) că „principiul închiderii strâmtorilor Dardanele și Bosfor, așa cum a fost hotărât prin tratatul separat dela 30 Martie 1855 este menținut, cu facultatea pentru sultan de a deschide zisele strâmtori în timp de pace pentru flotele puterilor amice și aliate în cazul când execuția stipulațiunii din tratatul de Paris ar cere”.

Acest regim care lăsa Rusia, în privința comunicației sale economice cu apusul, la discreția statului turc, a fost menținut prin tratatul de Berlin, cu toate stăruințele Rusiei de a-l schimba. În special Anglia a știut să manevreze cu atâta abilitate în această privință, încât chiar mai înainte de deschiderea congresului a izbutit să obțină renunțarea Rusiei la protecția de a se anula dreptul Porții asupra navigațiunii în strâmtori. De atunci a rămas deci în vigoare stipulațiunea din convenția dela Londra din 1841 și dreptul Porții nealterat.

Consecințele acestui drept al unei puteri, cu interese și simpatii speciale, de a putea închide comunicația cu restul lumii a trei state de pe țărmurile Mării-Negre sunt incalculabile pentru situația economică a acelor state. Fie că nu se pot aproviziona și deci sunt expuse să sufere lipsa unor articole adesea capitale pentru economia lor națională, fie că

nu pot exporta și sunt amenințate să se înăbușe prin supraproducție, aceste state nu au o viață economică normală și nici nu și-o pot regula în chip normal.

România în special are de suferit din cauza regimului capricios al strâmtorilor atât de frecvente paralizii ale vieții sale economice încât e amenințată în întreaga dezvoltarea bogăției sale naționale. Dacă avem în vedere datele asupra comerțului nostru exterior pe anul 1910 constatăm că 89 la sută din întregul nostru export urmează calea mării prin strâmtori. Din 616 milioane de lei, cât reprezintă acest export, peste 500 milioane ies din țară prin porturile dunărene și Constanța și trec prin Bosfor și Dardanele. Din importul nostru total în valoare de 409 milioane lei, 54 la sută este adus prin strâmtori pe Marea-Neagră. Astfel, în anul 1911, bogății în valoare de aproape 500 milioane lei au zăcut în porturile dunărene fără nici o perspectivă. Se înțelege cât de dezastruoasă lovitură este pentru bogăția noastră generală o asemenea lovitură.

De aceea România este mai interesată decât chiar Rusia la rezolvirea chestiunii strâmtorilor, pe care intrarea Turciei în actualul război o face inevitabilă. România are interesul ca Dardanelele și Bosforul să nu mai fie la capriciul sau în serviciul intereselor nici unei puteri izolate, ci să fie deschise pentru satisfacerea deopotrivă a intereselor tuturor. Cine va lucra în acest sens va avea simpatia și asentimentul statului român.

Dimineață...

Și doinia codrul, doinia
 Murășul în văi curgea
 Și pe vărfuri de pădure
 Muriau negurile sure...

...Și zimbă cerul, zimbă
 Foc pe ceriuri tremura
 Și în focul ce ardea
 Ceriul par'că se topia
 Și din valuri tremurând
 Trecea Murășul cântând

...Murăș, Murăș brâu de-argint
 Valurile tale mint
 Curgî încet din valuri line
 Și vârtejuri porți în tine...

Foc pe ceriuri tremura
 Nici o frunză nu cânta
 Numa-'n focul ce ardea
 Ceriul par'că se topia
 Pe cărare
 Trec miodre
 Fluier plânge-'n urma lor
 Și de vraja doinelor
 Cântă țara frunzelor

În tăcerea zorilor
 Și de cântec fermecate
 Se trezesc florile toate
 Dedite și tămăioare
 Râd pe lunca cu mioare...

....Mioriță
 Păstoriță
 Tu Ileană
 Cosânzeană
 Sezi aici lângă izvor
 Sezi în lumea florilor,
 Să te spele zorile
 Să se mire florile...
 Florile zimbească-'n pace
 Și mioarele să joace..."

Și cum vorba răsuna
 Flacăra în zări ardea
 Mândru soare răsuna
 Ceriul-'n flăcări se-mbrăca
 Și pe vărfuri de pădure
 Peste negurile sure
 Svârle valuri de mătășă

...Și pădurea-'n cununată
 Stă zimbînd ca o mireasă...

O. Hulea.

Din tainele războiului.

— Câinii înrolați. —

Un mijloc destul de prețios și mai ales din ce în ce mai prețios pentru operațiile pe câmpul de război, este cănele. Deși cănele înrolat (Armeehund) abia în urma instrucției moderne își capătă însemnătatea sa, el era cunoscut deabinele și în vechime. Teutonii și Chimberii luau cu ei în război sute și sute de câni, sălbatici de jumătate (Bluthund) cărora le dădeau drumul asupra oștirilor dușmane și asupra locuitorilor chiar. Se făcea mare spaimă și nerânduială, în șirele dușmanului. (Teutonii de azi, pe cum se știe, provoacă același efect cu „paseri”).

Attila incredința cânilor paza taberii sale peste noapte.

Romanii și Grecii țineau pentru campanii, câni cu nas bun, pentru adulmecat.

Turcii aveau câni de patrule și de veghe. În veacul de mijloc, Francezii, Spaniolii și Scoții, iar la începutul veacului trecut Napoleon, se foloseau de câni spre scopurile campaniei.

Mai nou, Francezii dresază câinii, ca așărare împotriva atacurilor pe furis ale cabililor, în Africa.

În războiul ruso-turc, pe lângă turci, iar în războiul ruso-japonez, pe lângă amândouă ta-

† Dr Avram Sădean

Arad, 11 Noemvrie.

Nu cunosc în amănunt datele biografice, dar în acest moment pare că ele nici nu au nici o însemnătate. Date și biografie se tipăresc celor despre cari putem scrie cu obiectivitate, despre cari putem vorbi fără să lacrimăm. Aici nu e locul datelor exacte pe zile și ceasuri...

A fost cam de treizeci de ani și ca ofițer în rezervă a plecat și el la glasul de chemare al împăratului, și izbit de 3 gloanțe dușmane, el nu se va mai întoarce la catedra, la care în timp de pace împărția lumină din spiritul său darnic.

Moartea chiar eroică, totuși ne este dușmă-nă, când ne fură pe cel care-l iubim; chiar când suntem convinși că a murit pentru noi toți, ca despre toți cari cad în luptă, tot vom zice: pentru noi el trebuia să trăiască! Locul lui va fi umplut cu greu și va trece multă vreme până când nu vom mai simți golul, ce s'a produs prin moartea lui.

A venit în Arad dela universitatea din Cluj cu 6 ani mai înainte și a fost ales profesor la seminarul din Arad, numai pe baza atestatelor sale, căci nime nu-l cunoștea.

Abia venit aici a experiat cât e de mare lumea necunoscutului, care nu a încăput în lecțiile universitare și s'a pus pe muncă. Aici a cetit, dincolo a însemnat și a pregătit lecțiile timp de 6 ani de zile. Nici nu-l mai cunoștea pe omul dela început când vedea însufletirea și verva lecțiilor ce le ținea acum în urmă.

— „Ce fericire — îmi zicea într'o zi — să fi profesor de limba și literatura românească! Poți să re trăiești tot ce a trăit neamul tău sufletește. Îmi vine a crede că pentru noi profesorii și limba și piesele literare își formează un gust deosebit ca să ne dea la fiecare cetire câte ceva nou și încântător. Piese, cari le-am cetit ani de-a rândul cu alte și alte rînduri de băieți, deși erau aceleași, pare că se schimbă și ele deodată cu cei cari le ascultă. Dar ști! Eu nu las să le cetesc decât acei cari le știu bine ceti, și dacă nu le cetesc bine, le cetesc eu; e asta o scădere. Știu, dar lucrurile cu cari te năcăjești, nu le poți îndrăgi, și ori cum, literatura, ca să o ști, trebuie mai întâiu să o îndrăgești. Pierzi orele cu cetitul, dar dacă nu-l faci, pierzi anul, că nu se alege nici pulbere din regulile gramaticale și formele stilistice prescrise de planul de învățământ”.

berete, au luat și mulți câni parte la războiu. Armata noastră, cea germană, și armata fiecărui stat modern, are azi câni de campanie.

Rolul lor e mai ales să ducă vesti, și să facă paza. Insușirile speciale ale cânelui, fidelitatea și trezvia, se pot exploata cu mult succes. Poartă avizurile dela patrulare și înapoi, tin legătura între trupe, grijesc de material, ajută soldaților dela posturi de veghe, etc. etc.

Trupelor sanitare le fac mari servicii. Cu mirosul lor fin găesc ușor pe răniții, căzuți mai înlături de câmpul de luptă, ba îi și transportă, chiar. Câni sanitari sunt „adjustați” anume spre scopul acesta. Au o sea în spate, iar de lături atârnă câte o geantă cu pansamente. De gât li se acată butelii cu beuturi de înțărare.

Cânele acesta cutreeră singur un teritor de 500 m. lățime, și când dă de un rănit, latră. Unii sunt dresați să nu latre, ci să fugă la trupele sanitare, dând de știre și călăuzindu-le la rănit. Ba până într'atâta s'a dezvoltat dresura, de câni constată dacă cel căzut e mort sau rănit numai, și când e mort, nu dau nici un semn. (În Germania, pentru *kora*, câne de veghe, s'a oferit prețul de 18.000 mărci!)

În vremea din urmă, câni înlocuiesc animalele de jug. În Belgia, fiind câni deprinși cu trasul la căruțe, mitralierele se transportă cu câni, până ce alte state pun cai și astăzi la munca asta. Avantajul lor e, că în vreme ce se așează în poziții artileria și chiar după deslănțuirea focului, oferă obiect de țintă mult mai mic, decât bunăoară caii. Pe tren câni ocupă loc mai puțin și hrana lor e mai simplă. Defectele sunt: câni nu supoartă distante mari,

Să trăiești sufletește tot ce a trăit neamul tău, aceasta era o lege sfântă a sufletului lui, și când i s'a dat posibilitatea să studieze istoria și cronica zilelor prin care a trecut altarul de cultură la care a servit și el, nu s'a mărginit la suprafața întâmplărilor, nu s'a mulțumit să răscolească colbul arhivei ce-i venia mai întâi în mână, ci știind că nu sunt vremurile sub cărma omului ci bietul om sub vremuri, a plecat acolo unde se părea că s'au făcut vremurile, acolo unde s'au făurit planurile cari au mișcat întreaga țară în cursul veacurilor, a plecat și a răscolit arhivele Vienei. — Ce a adus acasă de acolo, cu toată sârguința unui suflet de albină, cu toată însufletirea care a înșirat în salbă documentele mărgăritare, prinse în note fugare, zace astăzi în pulpitul mesei de scris, note risipite cari așteaptă să fie din nou prinse în salbă. Dar de unde vom mai lua însufletirea, sufletul întreg, care le-ar fi putut reda strălucirea lor de mărgăritare veritabile? A dispărut. În sertarele mesei de scris vor zăcea risipite mărgăritarele culese de el, și cine știe le va putea cineva șterge de praf și înșira iarăși în salbă. Acel care culege, alege tot ce i se pare de pret, și sfărăturile au valoare numai dacă au putut reconstrui iarăși figura a cărei dovadă sunt. Cine știe să desgroape, poate să și aranjeze și așeze sfărăturile altfel, fiindcă înaintea ochilor lui sufletești sunt pe lângă sfărături și terenul din care au fost scoase.

Cât ne-ar fi putut el da din documentele aduse, ne arată lucrarea ce a scos-o din o mică parte a actelor referitoare la Gheorghe Lazar, primul dascăl al Românilor de pretutindeni. — Cele „Câteva date noi” nu sunt publicarea câtorva documente necunoscute, ci sunt încheierea unor rânduri găsite în arhiva din Viena în chiagul sufletesc al autorului. El în Gheorghe Lazar nu vedea numai pe primul dascăl, primul reprezentant al tagmei lui, ci și pe antemergătorul tuturor intelectualilor români, pe acela a căror suferințe și piedeci ce i s'a pus în cale, l'a consacrat de prototipul intelectualului român, ridicat din pătura îndrumătoare a ogorului și a cărui suferințe ca ale ori cărui sfânt izbăvește pe cei cari le cunosc. „Venii! Vă închinați cu toți memoriei sfinte a primului dascăl — zicea el în o conferință învățătorească — căci în faptele și suferințele lui Lazar veți găsi apa vie și întăritoare în contra tuturor puterilor protivnice școlii românești”. Și cum însufletirea, coarda resonatoare a sufletului lui, nu cearecă să aprofundeze cauzele, în localizările lui la timpurile de astăzi chiar dacă da greș, chiar dacă aducea acuze nedrepte, — a căror

iar încordarea prea mare le aduce boale, ce, de cele mai multe ori, molipsesc.

Cu toate acestea statele majore din Belgia, Olanda, Franța și Rusia, fac încercări întinse cu câni de jug. Cu deosebire în Olanda s'au obținut rezultate frumoase, cu o prăsilă specială. În poziții ascunse stau nemiscați, și sunt atât de perfect instruiți, de numai decât pleacă la comandă, și numai decât se opresc, la altă poruncă.

În războiul Englezilor cu Burii, câni au făcut excelente servicii la transportarea răniților. Targa a fost întărită la doi, pe spate. Câni se opresc lângă rănit, acesta se țârește oarecum în targă, iar ei, pornesc încet și cu grijă, ca doi samaritani cumiți, până la spitalul de campanie. Sunt neobosite aceste animale docile.

Se pot cultiva însușirile speciale de răsă, sau însușirile individuale..... spre scopurile războiului. De exemplu sunt câni instruiți — de rassa: dogge — să o ia razna înainte, și să nu se oprească până ce nu dau de linia de bătaie, sau de șanțurile vrăjmașului. Acolo apoi se pun pe-o lătrătură diabolică, și sărind în aer, arată țintasilor unde să tragă.

Armata noastră i-a înrolat pe câni pe lângă trupele de pioneri și de sapeuri. Menirea lor e, să plece înainte și să adulmece până ce dau de gropile săpate de dușmani, acoperite ușor ca să cadă în ele soldații noștri, rupându-și gâtul.

Războiul universal, în care toate inovațiile și toate puterile disponibile se experimentează, ne va indica și direcțiile în cari va trebui să se completeze educația cânilor înrolați...

Trad. X.

netemeinicie a văzut-o și el mai târziu — cuvintele lui aveau însușirea de a fi cugetări sincere și spontane. Și fără îndoială greșelile a-storfel de suflete sunt vrednice de iertare. El și în celelalte manifestări sociale era profesorul de limba și literatura românească, care știa că dacă vrei să convingi și să înveți pe semenii tăi, fă-i întâiu să jubească și să se însufletească pentru ceea ce spui tu.

În faptele și lucrările sale el a fost și a rămas același om.

Lucrările referitoare la monografia seminarului din Arad se vor termina dimpreună cu partea a scrierea căreia s'a angajat profesorul Sădean. Acei cari au inițiat lucrarea, vor avea grijă ca să se și termine și mai credem că lucrările începute de el, vor fi cunoscute colegiului colaborator la monografie. O tragedie cu mult mai mișcătoare decât aceasta e cea familiară.

Încă nu s'a scuturat petalele albe ale mirtului din butoniera fracului de mire, când pământul pădurei din jurul Przemislului s'a înroșit de sânge. În luna Iulie a acestui an a așezat primele ramuri ale cuibului dela care aștepta ieruirea viitorului. Un cuib mic și bine aranjat pe care-l vedea, în visurile lui cu ochii deschiși, încălzit și luminat de grațiile alesei inimei sale. „Să știți — zicea el — că am să-mi schimb toată viața de până acum. Din proza amară a vieții voi alege numai poezia. Când focul va pălăni în cămin, în serile lungi de iarnă vom cei pe autorii noștri clasici și pe autorii străini. Nu voi mai vrea să știu nimic de lumea ce ne înconjoară; doi-trei înși prieteni ai aceluiași fel de viață va fi societatea în care doresc să mă se scurgă zilele.” Doria o liniște recreatoare, o liniște pe care nu o are nici odată un om, care e avizat la munca lui, ca să se ridice și să ajungă unde a ajuns el.

Două săptămâni după cununie era în „satul împăratului” și aici a auzit glasul de chemare la arme. A părăsit toate planurile itinerarului și s'a întors să încingă sabia de ofițer și să plece în rândurile prime ale „șvarmliniei”. Știrile despre el seoseau tot mai rar scrise tot mai în fuga condeiului, dar cu atât mai mult înțeles se deslușia din cuvintele așternute pe cărțile postale de colorarea scrisorilor de dragoste. „Suntem într'un așa hal încâ ne-a fos rusine să intrăm în oraș” — vorbea de un oraș ocupat de trupa lui — „dar când va merge bine, gândiți-vă și la sârmanii „Abraham”, care joacă și el cum flueră gloantele și o buzele”.

Și ne gândiam că jocul acesta va fi compus numai din „niedere” și manipularea „verschlussului”, când un rănit ne aduce vestea că de fapt Abraham al nostru, își dă toată silința să îndulcească viața celor din catacombele moderne și în orele de liniște ale țâriei juca și instrua feciorii să joace călușerul și bătuta. Se vede că el și aici era de același principiu: întâi să te iubească feciorii și apoi să-i conduci.

În câmpul larg s'a săpat mormânt lângă mormânt, camarazi dispăreau azi unul, mâne altul, și el sublocotenentul ajuns în fruntea companiei lui. În Przemysl unde a fost, împresurat de Ruși, se va fi adunat în inima lui atâta foc în contra dușmanului, încât în ciocnirea fatală a armelor el care n'a știut nici odată să se cruțe a răma în câmpul de luptă, de unde dragostea camarazilor l'a transportat în cetate să-și deie sufletul nobil după 2 zile de agonie.

Și de acum Avram Sădean nu se va mai întoarce! Sub glia rece a șanțurilor întărite va dormi liniștit acela, a cărui însufletire nu a avut niciodată spuză. Cuibul va rămânea rece și fericirea visată rămâne în domeniul visurilor. Din depărtarea în care își doarme somnul va aștepta învierea pentru care a luptat în viața lui până în ultimul moment, și ranele primite de el ni le-a lăsat nouă prietenilor lui, elevilor lui soției, părinților și fraților lui. În închipirea noastră el va bate pururea aceleasi căi și în zadar zice comunicatul oficial, noi nu putem crede să fie *glia rece*. V. S.

Din prilejul morții profesorului Dr. A. Sădean familia a lansat următorul anunț funebru:

Cu inima sfâșiată de cea mai adâncă durere, aducem la cunoștința tuturor rudeniilor prietenilor

și cunoscuților că adoratul nostru soț, fiu, frate, ginere, nepot și cumnat

Dr. Avram Sădean

profesor seminarial în Arad și sublocotenent în rezervă la reg. 8 de honvezi din Lugoj, în 18 Oct. st. n. a murit moarte eroică pe câmpul de luptă din Galiția, lângă Medyka, deplâns de camarazii ofițeri și iubitorii săi ostași.

Fie-i somnul lin, în pământ străin!

Vinga, 11 Noembrie 1914.

Ioan Sădean și Maria Cărpinișan, părinți. Aurora Dr. Sădean n. Cimponeriu, soție. Petru Cimponeriu și Aurelia Russu, socrii. Ana m. Breascu, Marina m. Bâsca și Maria m. Oancea, surori. Gherasim și Maria Cărpinișan, Nicolae și Rusalim Cărpinișan, unchi și mătușe. Ioan Breascu, Ioan Bâsca, Ioan Oancea și Aurel Cimponeriu, cumnați.

Iar corpul profesoral dela seminarul nostru din Arad a lansat următorul anunț funebru:

Cu profundă durere aducem la cunoștință, că neuitatul nostru coleg **Dr. Avram Sădean**, profesor de limba și literatura română la inst. pedagogic gr. or. rom. din Arad, sublocot. r. ung. în reg. 8 de honvezi, a murit moarte eroică pe câmpul de războiu din Galiția, în al 34-lea an al etății și al 7 al activității sale rodnice în serviciul școlii noastre.

Binecuvântată fie memoria lui în veci!

Arad, 28 Oct. (10 Nov.) 1914.

Corpul prof. dela inst. ped.-teol. gr. or. rom. din Arad

Schimbul de scrisori între contele Șt. Tisza și I. P. S. mitropolitul Mețianu.

Ziarul „*Neués Pester Journal*” scrie sub titlul „*Pacea internă*”:

Să primească Românii concesiunile făcute de contele Tisza cu aceeași inimă curată, cu care le-au fost oferite de Unguri. Aceste concesiuni ne dau posibilitatea ca în cazul când soldații eroi vor învinge să putem lucra cu toții, în armonie, indiferent de naționalitatea căreia aparținem pentru binele patriei comune.

Organul opozitionist „*Budapest*” scrie sub titlul „*Românii și patria comună*”:

Astăzi, în aceste timpuri istorice s'a petrecut un eveniment istoric demn de ele. Aceste trei documente sunt de o foarte mare importanță și au un adânc înțeles: ele anunță comunitatea de sentimente cu Românii noștri în aceste timpuri de grea încercare și sunt un act de justă și perfectă recunoaștere a mărimii jertfei cavaleresti a Românilor, cari sunt camarazii noștri în primejdie.

„*Pesti Napló*” scrie că pentru Români se va face o modificare a legii electorale care la timpul său, nu s'a făcut pentru proletariatul maghiari.

Ziarul radical „*Világ*” constată că acest război mondial a provocat în genere mari schimbări și în politica internă a statelor, fapt care și-a găsit expresiunea, dela început, în atitudinea socialiştilor.

Astăzi s'au publicat în Ungaria trei documente cari sunt introducerea unei epoci de mari schimbări.

Contele Tisza a publicat acum aceste trei documente, cari conțin hotărâri, pe cari le luase de mai înainte și a căror realizare o amânase pentru timpuri mai pacifice. Acum însă când solidaritatea frățească a Românilor s'a manifestat atât de puternic a sosit și ziua pentru aplicarea acestei hotărâri.

Oficiosul „*Pester Lloyd*” arată importanța concesiunilor făcute de contele Tisza Românilor și încheie spunând că având încredere în guvern salută cu bucurie tendința acestuia de a lega și mai strâns soarta naționalităților prin satisfacerea cererilor acestora.

„*Budapesti Hirlap*” scrie că deși în chestiunea de naționalități are un punct de vedere opus cu al guvernului, necunoscând detaliile nu poate critica intențiile contelui Tisza.

Dacă primul-ministru crede că experiențele făcute în cursul războiului îl îndreptătesc în credința că va putea să dea tendinței naționalităților o direcție mai bună ca până acum, atunci vom însoți cu răbdare realizarea acestor intenții ale lui. Dacă s'ar înșela însă, atunci vom putea trage învățăminte prețioase.

„*Pesti Hirlap*” își rezervă dreptul de a reveni, la timp, asupra chestiunii, criticând-o din punctul de vedere al ideii de stat unitar-național-maghiar.

Declarațiile episcopului Dr. Vasile Hossu al Gherlei.

P. S. episcopul *Dr. Vasile Hossu* al Gherlei, declară, că *aderează la răspunsul I. P. Sale mitropolitului I. Mețianu*. A cefit cu bucurie cuvintele de recunoștință ale primului ministru. Acest fapt constituie o satisfacție pentru Români. Deși contele Ștefan Tisza a făcut declarații numai în liniamente generale, se poate totuși fixa următoarele:

Ceeace spune primul-ministru în scrisoarea dsale e o recunoaștere că *dispozițiile puse în perspectivă cu prilejul ultimului schimb de idei n'au fost îndestulătoare și, că acestea pot fi lărgite fără o sguduire a unității statului și a constituției.*

Singură această constatare înseamnă un pas înaintat spre deslegarea definitivă.

Declarația dlui prim-ministru conține deci simburile unor nădejdi de mai bine.

Războiul.

Prietenia turco-italiană.

Südslavische Corr. anunță din Constantinopol: Raporturile Turciei cu Italia s'au clarificat — după cum se spune — și divergențele dintre cele două țări sunt pe cale de a fi aplanate. Ministrul Turciei la Roma, Naby bey a declarat guvernului italian că înalta poartă va căuta să o scutească pe Italia — ca pe aliata Austriei și Germaniei — de neplăcerile unei mișcări a întreg izlamului împotriva antantei. De aceea guvernul turc s'a îngrijit ca mohamedanii răsvrățiți din Libia să fie aduși împotriva Englezilor în Egipt.

Essad pașa în Durazzo.

Milano. — Essad pașa și-a rechemat trupele din Valona la Durazzo, fiind acolo situația mai critică. Aceste trupe sunt provăzute cu tunuri și mitraliere și se evaluează la 560 soldați.

Înaintarea Germanilor în Franța.

Budapesta. — Din Berlin se telegrafiază: Dela cartierul principal german se comunică: Ofensiva noastră la Ypres a progresat mereu și ieri înainte de amiază. Am capturat peste 500 de prizonieri francezi și englezi și din trupele coloniale, precum și mai multe mitraliere. Dela Ypres spre sud am avansat. Trupele noastre au respins contraatacurile violente ale Englezilor. În pădurile dela Argones am avansat bineșor. (Birou de presă al guvernului ungar.)

Parisul va fi declarat deschis.

Genf. — Din Milano se telegrafiază: Corriere dela Sera primește dela corespondentul său din Bordeaux: Guvernul francez a luat hotărârea, ca în caz, dacă armata germană ar răzbi până la Paris, orașul îl va declara deschis și va apăra numai linia de forturi externă.

Un batalion rusesc împrăștiat.

Berlin. — Dela cartierul principal se anunță: Cavaleria noastră a împrăștiat la Konin, în Polonia rusească, un batalion rusesc, capturând 500 prizonieri și 8 mitraliere.

Luptă la Kielce

Berlin. — După știrile sosite aci, cea din urmă luptă între Ruși și coloanele de sud ale Germanilor a avut loc la Kielce.

Victorii turcești în Caucaz și Egipt.

Constantinopol. — Dela cartierul principal se anunță: În Caucaz dușmanul s'a dretras în a doua linie de apărare. Rușii au avut pierderi mari. Ofensiva noastră în Caucaz progresează. Trupele noastre au trecut granița Egiptului ocupând forturile Chenksor—Elaris.

Luptă la granița sârbo-bulgară.

Galati. — *Alaltăieri s'a dat o luptă sângeroasă lângă Kumanovo, între trupele sârbesti și o bandă de comitații bulgari. Lupta a finit*

8 ore; Sârbii au pierdut 100 soldați și 2 ofițeri, iar Bulgarii 20 oameni.

Lupta pentru Arras.

Berlin. — Se anunță din Paris prin Kopenhaga cu datul de 8 Noembrie: Germanii au început ieri cu multă violență bombardarea Arrasului. Orașul acesta e un Pompei-modern. În decurs de 48 de ore Germanii au ruinat cu tunurile lor întreg orașul, din care populația a fugit, rămânând numai autoritățile, dar acum și aceste se pregătesc să plece la Boulogne. Bombardarea și-a atins culmea Vineri. Trupele înamice stăteau de două părți ale orașului și de ambele părți artileria deschisese un foc infernal împotriva orașului. Aeroplane germane sburau continuu deasupra orașului, aruncând bombe. Până acum Germanilor nu le-a succedat să cucerească Arrasul.

Noui succese în Serbia.

Budapesta. — (Oficial). — La poalele munților de pe linia Șabat—Liesnița au avut loc lupte înversunate și ieri până noaptea târziu. Pozițiile bine întărite ale dușmanului le-am cucerit cu asalt.

Spre sud dela Cr-Planina trupele noastre au răzbit înainte spre ost dela linia Losnița—Krujanja—Liubomiria. Și aici am avut lupte îndârjite cu ariergardele dușmanului, pe cari însă el-am respins în scurtă vreme. Intre numeroșii prizonieri ce am făcut e și colonelul Radakovici. Intre tunurile capturate dela Sârbi e și un tun greu modern.

Despre neutralitatea României.

Roma. — „*Popolo Romano*” scrie: Declarația de războiu din partea Portugaliei către Germania — lucru de care s'a vorbit ca de ceva sigur acum câteva zile, — n'a avut loc cel puțin până în prezent. Vom vedea dacă ea va fi hotărâtă de Congresul celor două Camere din Lisbona, care se va întruni peste câteva zile. Pare a fi sigur însă că cererea Marelui Britanie, bazată pe tratatul de alianță existent întru cele două țări va fi satisfăcută.

În România din potrivă se pare că chiar după moartea Regelui Carol care pe nedrept era socotit ca singurul adversar al războiului în țara sa, guvernul nu va schimba politica neutralității la care aderează și Regele Ferdinand, cel puțin până ce o vor îngădui interesele țării. (A. T. I.)

Italia și Valona.

Roma. — Ziarele italiene reproduc un articol din „*Journal de Genève*” în care se spune că ocuparea Valonei de către Italia nu poate să întâmpine vre-o greutate decât doar din partea Greciei și a Austriei. Dar Grecia trebuie să îngrijească mai întâi de teritoriile ce le-a căpătat în ultimii doi ani. Pe lângă aceasta, prin cucerirea Salonicului Valona a pierdut pentru Grecia orice importanță. În al treilea rând, nu este în interesul Greciei să provoace un conflict cu Italia. Ba din contră, o înțelegere între Italia și Grecia se impune; din această înțelegere Grecii vor trage mai multe foloase decât Italienii. De aceea, suntem siguri, — adaugă „*Journal de Genève*” — că Grecia va lăsa ca cheia Adriaticii să fie luată de Italia, veghind mai mult asupra marelui port din Egee.

În ceeace privește Austria, de unde până acum ea era geloasă de Italia și vedea cu ochi răi orice întindere ulterioară a Italiei în marea Adriatică, astăzi e amenințată de o și mai mare primejdie. Cel mai mare interes al său este astăzi de a evita ca Italia să se lipsească de Tripla înțelegere și deci nu va ridica nici o obiecțiune la ocuparea Valonei de către Italia.

Papa vrea pace.

Zürich. — Ziarele din Milano scriu că papa a edat o nouă enciclică, în care urgitează convocarea unei conferințe pentru pace.

ROMÂNIA ȘI STĂPÂNIREA DARDANELELOR.

București. — *Asupra stăpânirii Constantinopolului și Dardanelelor, spun ziarele rusești, s'a făcut o înțelegere ca capitala Turciei și strămtorile să fie administrate de o comisie internațională în care rolul preponderent să-l aibă România.*

România a făcut dovada, în ultimul timp, de

multă cumintențe politică și va îndeplini cu tot tactul necesar administrarea Constantinopolului.

Impărțirea Albaniei.

București. — Ziarele oficiale din Atena anunță că tratativele greco-italiene în privința împărțirii Albaniei s'au terminat cu bine în puterea unui acord realizabil imediat.

In puterea acestui acord, încheiat sub auspiciile triplei înțelegeri, Grecia va primi Epirul, iar Italia restul Albaniei cu Valona și Durazzo. Muntenegru va lua Scutari.

Grecia va mai primi insulele din Marea Egeie ținute de Italia din timpul războiului cu Turcia.

Schimb de telegrame între țara Rusiei și Poincaré.

D. Poincaré a adresat următoarea telegramă țării cu prilejul aniversării urcării pe tron:

Niciodată aniversarea Majestății Voastre n'a dat președintelui republicii franceze un prilej mai mișcător de a exprima sentimentele Franței față de împăratul Rusiei și de viteazul popor aliat. Rog Maj. Voastră să primească urările mele cele mai călduroase pentru dânsul, pentru M. S. împărăteasa, marele duce moștenitor și întreaga familie imperială. Nu pun la îndoială că Rusia va celebra viitoarea voastră aniversare în fericire și pacea puternic stabilită prin victorie.

Împăratul Rusiei a răspuns:

Maj. Sa împărăteasa și cu mine vă rugăm domnule președinte să primiți mulțumirile noastre cele mai sincere pentru urările ce le adresați. Ca și dv. domnule președinte, sunt ferm convins de succesul final care trebuie să încoroneze de victorie eforturile glorioasele noastre armate surori. Nu mă îndoiesc că forțele Franței și Rusiei unite cu ale vitejilor noștri aliași vor aduce la o pace fermă și durabilă spre binele, fericirea și prosperitatea ambelor noastre țări amice și Europei întregi.

D. Poincaré pe câmpul de luptă.

Paris. — Dnii Poincaré și Millerand după ce au vizitat armata din Belgia s'au retras în Franța. Azi și ieri au vizitat armatele franceze între Lis și Vise. Interesându-se de toate chestiile interne. D. Poincaré a acordat legiunea de onoare și medalii militare pentru acțiuni războinice în special unor infanteriști marocani cari s'au bătut vitejește. Președintele și ministru au asistat ieri la o parte din lupta ce s'a dat la sud de Poesnoi și Santerre și au admirat vigoarea atacului francez și acțiunea artileriei. Au constatat moralul incomparabil al răniților cari au toți convingerea absolută în victoria definitivă. D. Poincaré s'a întors seara la Paris.

Motivele retragerii noastre.

Încheindu-se a doua fază a războiului cu Rusia — scrie un expert militar — e binevenit să constatăm succesele armatei noastre, cu atât mai vădit pentru că publicul laic nu e în curat cu situația. Publicul nu poate înțelege mai ales că de ce se fac unele mișcări cari au aparența înfrângerii, iar când aude de reconcentrări de trupe, atunci o ia ca sigur că Rușii ne-au bătut.

Curcile competente însă altcum privesc situația. De fapt nici noi nu putem zice că i-am fi bătut pe Ruși; din contră, acum abia începem să-i batem. O constatare însă se impune: trupele noastre și până acuma și-au împlinit perfect misiunea.

La începutul războiului s'a pus chestiunea: pe cine să batem întâi, pe Ruși ori pe Francezi — neluând în seamă pe Sârbi. De sigur că pe Francezi, cari sunt mai slabi, de aceea misiunea armatei noastre era să amâne pentru mai târziu lupta decisivă cu Rușii.

De aceea s'au retras trupele noastre; dar fiindcă dușmanul amenința să intre prea departe pe teritoriul monarhiei, am fost nevoiți să luăm ofensiva pentru a-l sili să se desfășure și când el a voit să decidă, odată i-am întors spatele, așa că cu pumnul ridicat a lovit în gol.

Cu aceasta se explică luptele dela Lemberg, înaintarea lui Dankl și Auffenberg, apoi retragerea generală în Galiția; iar mai în urmă ofensiva dela San și Vistula, care s'a încheiat cu reconcentrarea noastră îndărăt. Astfel lupta decisivă a fost evitată; doar Rușii înșiși recunosc că nu ne pot bate.

Tactica noastră a fost executată excelent. Rușii au avut pierderi colosale; altcum cu majoritatea lor preponderantă trebuia în 8 zile să ajungă la rezultate cari le au acum — aceasta explică retragerea noastră și în aceasta consistă succesele armatei noastre.

INFORMAȚIUNI.

Arad, 11 Noemvrie 1914.

† Poetul D. Anghel. La încheierea toii primim din București trista veste, că poetul D. Anghel s'a sinucis.

Cauza ar fi neînțelegeri familiare.

Eroii noștri. Alexandru Muntean, căpitan la reg. nr. 101 de infanterie a murit în 28 Oct. n. pe câmpul de luptă dela Lenina-Mala, în Galiția. Corpul neînsuflețit al eroului căpitan român a fost înmormântat pe câmpul de luptă.

— Ioan Petra, prim-contabil la „Drăganul” în Beiuș, sublocotenent în rez., nepot al d-lui N. Petra-Petrescu, după cum ni-se scrie, a căzut pe câmpul de luptă din Galiția. Răposatul a fost un bărbat inteligent, român de inimă, plin de râvnă pentru cauzele noastre, caracter cinstit și foarte zelos. El lasă regrete generale între cunoscuții în cercul cărora se bucura de toată simpatia.

Adresăm familiilor întristate sincere condolențe iar celor ce-și dorm somnul de veci în pământul Galiției, le zicem strămoșescul „Odihnească în pace”!

Decorat. Bunul român și inteligentul ofițer în direcțiunea de geniu, majorul Dănilă Papp a fost decorat de Maj. Sa monarhul cu ordinul coroana de fier cl. III.

Felicitările noastre.

Căpitanul Paul Moruzzi, care luptă ca voluntar în armata franceză, a fost rănit pe frontul franco-german. După ce i s'au dat îngrijirile necesare în spital, căpitanul Moruzzi s'a reîntors pe câmpul de luptă.

Înaintări în armata comună. Monitorul oastei nr. 79 publică o serie lungă de înaintări în armata comună austro-ungară, în care găsim și pe următorii ofițeri români:

La arma infanteriei au fost avansați:

la gradul de colonel: Victor de Moga la regim. de inf. 50 și Iosif Crehan la reg. de inf. 36.

La gradul de locotenent-colonel: Corneliu Cosgaria reg. de inf. 51.

la gradul de major: Aurel Păcurariu reg. de inf. 85. Procopie Cărăuș bat. de vânători nr. 1 și Dumitru Bardoși la regim. de inf. 29.

La gradul de căpitan: Iosif Covrig din regim. 85, Nicolae Bentia regim. de inf. 2, Justin Hossu regim. de inf. 43, Ștefan Cojocariu regim. de inf. 41, Ladislau Dobos reg. de inf. 67, Octavian Bresca reg. de inf. 7, Anton Ștegarariu reg. de inf. 79, Basiliu Băncescu reg. de inf. 63, Gheorghe Rîmbeș, reg. de inf. 63 și Nicolae Șandor reg. de inf. 34.

La gradul de locotenent: Ștefan Crișan din reg. de inf. 37.

La gradul de sublocotenent i. r. Iosif Ciontoș reg. 31, Michail Popa reg. 37, Petru Ciucur reg. 64, Dr. Martin Drăgan reg. 95, Ioan Voina bat. de vânători 28, Alexandru Stoinescu reg. 29, Alexandru Tureu reg. 64, Ioan Șistarovetan reg. 64, Dr. Valentin Boga reg. 64, Dan Voina reg. 51, Ioan Olariu bat. de vânători 23, Dr. Demetriu Mangra reg. 37, Sever Sporea reg. 43, Dr. Gheorghe Trif reg. 63, Dr. Tertuliu Mihali reg. 63, Victor Bugar reg. 43, Emil Deciu reg. 43, Anton Popp reg. 91, Dr. Iosif Gera reg. 46, Cornel Troian reg. 95, Ilie Cinciruc reg. 30, Basiliu Majea reg. 15, Ioan Glingar reg. 54, Dumitru Socolean reg. 41, Ioan Novac reg. 17, Dr. Simon Câmpean reg. 2, Ioan Balea reg. 2, Iosif Reut reg. 3, Dr. Ioan Daru reg. 37, Iosif Lebedă reg. 40, Victor Bodnarescu reg. 41, Iosif Manu reg. 51, Alexandru Maroși reg. 65 și Eugen Ciorogariu reg. 51.

La arma artileriei:

La gradul de colonel: Iosif Stepanescu reg. de art. 21.

La gradul de locotenent: Michail Pologariu reg. de obuz. 10, Teodor Bacea reg. de art. 13, Luca Paica reg. de art. 10 și Victor Aresin reg. de art. 33.

La gradul de sublocotenent i. r.: Salvator Jurca div. de art 7, Gheorghe Boloban reg. de art. 15, Coriolan Ștefan reg. de art. 36, Teodor Gribovșchi reg. de art. 37, Nicolae Lupu reg. de art. de cetate 4, Iosif Dragula reg. de cetate 6.

La arma cavaleriei:

La rangul de căpitan: Eugen de Iacobovici reg. de husari 12, Anastasiu Safrano reg. de husari nr. 1.

La gradul de sublocotenent i. r.: Alexandru de Mocsonyi reg. de dragoni 6.

La trupa sanitară:

La gradul de locotenent: Iosif Drimba secția sanitară nr. 21.

Medici militari:

La gradul de medic-major Dr. Emil Pop reg. de art. 34.

La gradul de medic-locotenent Dr. Emil Sita.

La gradul de medic-sublocot. i. r.: Dr. Virgil Cenariu reg. de inf. 31, Dr. Marian Mares reg. de art. 42.

La gradul de medic-asistent i. r.: Dr. Ștefan Albu reg. de inf. 64, Dr. Florian Matheiu reg. de art. 15, Dr. Leontin Muntean și Dr. Vespasian Pauliuc la spitalul garnizoanei 1, Dr. Mihail Lupas la spit. garn. 8, Dr.

Basiliu Pasca la sp. garn. 11, Dr. Victor Simu la sp. garn. 12, Dr. Demetriu Tirnea la sp. garn. 13, Dr. Corneliu Potoran la sp. garn. 16, Dr. Iuliu Roman la sp. garn. 20, Dr. Ladislau Pinteș la sp. garn. nr. 21, Dr. Mihai Mocanu și Dr. Petru Vlad la sp. garn. 22, Dr. Victor Groza la sp. garn. 24.

La contabilitate:

La gradul de căpitan: Emanuil Florea reg. 64.

La gradul de locotenent: Nicolae Peca reg. de infanterie 57.

D. Emil Birtolom, directorul filialei „Bistrițana” din Teaca a trimis administrației ziarului nostru următoarele cărți pe cari le-au și împărțit soldaților răniți: 9 bucăți Caledarul Poporului, 20 buc. Achim filăru, 3 buc. Lucrarea pământului, 1 buc. Români din America, 3 buc. Povete și îndemnuri pentru plugari, 25 buc. Noua lege pentru alegători și 1 buc. Cuvântările deputaților noștri.

Ultima oră.

EȘECUL RUȘILOR ÎN CAUCAZ.

Lodra. — „Morning Post” anunță: Atacul Rușilor peste Wartzan spre lacul Wytit, nu a reușit.

NOU MINISTRU PLENIPOTENȚIAR AL BULGARIEI ÎN VIENA.

„Reichspost” anunță din Sofia: Fostul ministru de externe Ghenadiieff, a fost numit ministru plenipotențiar al Bulgariei în Viena.

YPERN ÎN FLACĂRI.

Berlin. — Orașul Ypern e în flacări, fiind aprins de tunurile germane de asediu. Germanii să pregătesc să-l ocupe cu asalt.

NOUI SUCESE ÎN SERBIA.

Budapesta. — Trupele noastre au ocupat Badovinci și Nowosleslo. După ocuparea acestor localități s'a făcut joncțiunea trupelor noastre cu cele cari operează spre sud dela Lesniza. Rezistență am întâmpinat numai la Nowosleslo, unde am capturat 2 tunuri. În consecință, linia ferată dela Șabaț—Lesniza și în jos se află în mâinile noastre.

MOMELI.

Berlin. — Lui „Lokalanzeiger” i se comunică din Atena: Tripla înțelegere a promis Bulgariilor Tracia și Adrianopolul în cazul dacă va începe o mișcare împotriva Turciei. Bulgaria a respins această ofertă.

LUPTĂ DECISIVĂ ÎN CAUCAZ.

Stockholm. — Rușii au concentrat până acum în Caucaz la vre-o 90 mil de oameni. Frontul se extinde pe o distanță de 100 verste engleze. Prima mare luptă se așteaptă în Erzerum. Comandant al armatei turcești din Caucaz e pașa Liman von Sanders.

POSTA REDACTIEI.

Vasile Ivan, serg. maj. — S'a publicat în nrul 230 cu data de Duminică 1 Nov. n. și am dispus să fi se trimisă din nou. Multe salutări soldaților noștri.

POSTA ADMINISTRAȚIEI.

I. Ursu, profesor universitar, Iași. Ziarul începând cu nrul de față Vi se trimite la noua adresă. Vă rugăm a ne comunica și adresa veche pentru ca să oprim trimiterea la ea.

Petaru Hereț, Văsáros. Am primit 3.60 cor. abonament până la 31 Dec. 1914.

Redactor responsabil: Constantin Savu.